

Toplum ve Sosyal Hizmet

ISSN: 2147-3374 / E-ISSN: 2602-280X

Araştırma Makalesi / Research Article

Etiketleme Kuramı Perspektifinden Toplum ve İyileştirme Temelli Bir Ceza İnfaz Sistemi Olarak Denetimli Serbestlik*

Probation as a Community Based Correctional System in the Perspective of Labelling Theory

Elif GÜN¹, Pelin ÖNDER EROL²

¹ Arş. Gör., Akdeniz Üniversitesi,
Edebiyat Fakültesi, Sosyoloji
Bölümü, elifgun@akdeniz.edu.tr,
ORCID: 0000-0002-5916-7871

² Doç. Dr., Ege Üniversitesi,
Edebiyat Fakültesi, Sosyoloji
Bölümü,
pelin.onder.erol@ege.edu.tr,
ORCID: 0000-0003-3660-4618.

Başvuru: 25.03.2022
Kabul: 30.11.2022

Atf:
Gün, E. ve Önder Erol, P. (2023).
Etiketleme kuramı perspektifinden
toplum ve iyileştirme temelli bir
ceza infaz sistemi olarak denetimli
serbestlik. *Toplum ve Sosyal
Hizmet*, 34(1), 111-132. DOI:
10.33417/tsh.1093032

ÖZ

Denetimli serbestlik sisteminin konu edinildiği bu makale kapsamında sistemin amaçları, toplumsal işlevleri ve hukuki çerçevesi sosyolojik açıdan irdelenmektedir. Çalışmanın amacı, yükümlü ve uzmanların denetimli serbestlik sistemi ve uygulamalarına ilişkin değerlendirme biçimlerinin saptanmasıdır. Bu kapsamda denetim ve iyileştirme fonksiyonlarıyla çeşitli faaliyet alanlarını içeren uygulamalar bütünü olan sistemin iyileştirme çalışmalarına odaklanılmış ve bunların deneyimlenme biçimleri sorunsal edinilmiştir. Bu çıkış noktasından hareketle iyileştirme çalışmalarının yararlanıcıları olan yükümlüler ve uygulayıcıları olan uzmanlar ile görüşmeler gerçekleştirilmiştir. İzmir örneğinde gerçekleştirilen alan araştırması, 2 farklı kurumdaki 20 yükümlü ve 10 uzman olmak üzere toplam 30 katılımcı ile yapılan görüşmeleri içermektedir. Anlamacı bir perspektiften hareketle betimsel analize tabi tutularak çözümlenen veriler, tematik alt başlıklar altında sunulmuştur. Bulgular, araştırmanın kuramsal çerçevesini oluşturan etiketleme kuramının suç eyleminin önüne geçilmesine ilişkin olarak öne sürdüğü temel sayılıların sistemin amaçları ile uyumluluk gösterdiğine işaret etmektedir. Sonuç olarak, denetimli serbestlik sisteminin işlevleri ve faaliyet alanları ile cezaevi ve toplum arasında aracı bir kurum işlevi gördüğüne; bu kapsamdaki bireysel görüşmelerin ise yükümlülerin olumlu benlik algısı inşa etme sürecinde kilit bir role sahip olduğuna işaret etmektedir.

Anahtar kelimeler: Denetimli Serbestlik, Etiketleme Kuramı, İyileştirme Çalışmaları, Bireysel Görüşme, Uzman

ABSTRACT

In this article which subject is probation system, aims, historical and legal dimensions of the system are sociologically examined. In the study, it is aimed to determine the evaluation forms of the offenders and officers regarding the probation system and its applications. In this context, the social services of the system, which is a whole of sanctions including control and rehabilitation functions, are focused on and the way they were experienced. From this viewpoint, data was obtained through interviews with the offender who is the beneficiary, and the officer who is the implementer of the social works. The study, carried out in the case of İzmir, includes interviews with a total of 30 participants, 20 of whom are offenders and 10 officers, from 2 different institutions. In line with the qualitative perspective, the data were interpreted by descriptive analysis technique and presented under thematic subheadings. The findings show that the basic claims about preventing the repetition of a crime of the labelling theory which is the theoretical framework of this article are consistent with the aims of the probation system. As a result, the system with its functions and activities are an intermediary institution between prison and society; individual interviews have a key role in the process of building a positive self-perception on the offenders.

Keywords: Probation, Labelling Theory, Social Works, Individual Interview, Officer

* Bu çalışma Ege Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsünde 2019 yılında tamamlanan “Denetimli Serbestlik Sisteminin Uzman ve Yükümlü Açısından Değerlendirilmesi: İzmir Örneği” başlıklı yüksek lisans tezinden türetilmiştir.

GİRİŞ

Suç, yaygın olarak kabul edilen toplumsal normlara aykırı ve zarar verici olarak nitelendirilen eylem ve faaliyetler bütünüdür. Günümüzde artan bir problem olarak suçun sebepleri, sonuçları ve gerçekleştirilme aşamaları çeşitli biçimlerde incelenmektedir. Bu kapsamda suçun, sosyalleşme süreci içerisinde edinilen eğilim ve yatkınlıklar bütünü olarak ele alındığı rehabilitasyon odaklı yaklaşımlar ön plana çıkmaktadır. Böylelikle suç, benliğe içkin bir karakter olarak değil bireye atfedilen, öğrenilen davranış ve eğilimler olarak yorumlanmaya başlanmış ve iyileştirme odaklı modeller önem kazanmıştır.

Türkiye’de artan suç oranları¹, hızla çözüme kavuşturulması gereken toplumsal sorunlardan birisidir. Bu temelde çalışmanın konusunu büyüyen suç oranlarıyla mücadele etmek amacıyla Türkiye adalet sisteminde 2005 yılında faaliyete geçen denetimli serbestlik sistemi oluşturmaktadır. Denetimli serbestlik, suç eylemine ve suç işleyen bireye yönelik atılan yeni adımın en büyük göstergelerinden birisidir. Türkiye’de görece yeni ve gelişmekte olan sistemin suç tekrarını engelleme yönündeki güçlü ve gelişmeye açık yönlerinin keşfedilebilmesi için bu alanda gerçekleştirilecek çalışmalara ihtiyaç duyulmaktadır. Çalışmada denetimli serbestlik sisteminin uygulamalarına yönelik dönütlerin ve çıktılarının son derece önemli olduğu düşüncesinden hareket edilmiş ve toplumsal temelde fayda sağlama amacı güdülmüştür. Bu kapsamda genel olarak suç tekrarını azaltmak amacıyla bireylerin takip ve denetiminin gerçekleştirildiği bir dizi önleyici tedbiri ve yeniden topluma kazandırma ve entegre etmeyi amaçlayan iyileştirme temelli çalışmaları içeren denetimli serbestlik sisteminin işlevleri ele alınmış, özelde ise onun uygulamalarından birisi olan bireysel görüşmelerin benliğin yeniden inşası üzerindeki rolü irdelenmiştir.

TARİHSEL VE KAVRAMSAL ARKAPLAN

Denetimli serbestlik sisteminin günümüzde alternatif bir ceza ve infaz sistemi olarak yaygınlık kazanmasından önce suç ve ceza anlayışı çeşitli aşamalardan geçmiştir. Doğa ve kültür bilimlerinde yaşanan gelişmeler neticesinde ceza ve adalet anlayışında onarıcı yaklaşımlar gündeme gelmeye başlamıştır.

Bedene azap çektirme temelinde şekillenen ve seyirlik unsur olarak sunulan cezalandırma ritüelleri, 19. yüzyılın başından itibaren terk edilerek modern infaz sistemleriyle ıslah etme biçimleri ortaya çıkmıştır (Foucault, 1992: 8-19). Modern toplumu ortaya çıkaran yıkımlar, yaygınlık kazanan düşünce akımları ve yaşanan toplumsal dönüşümlerle birlikte bireyin karmaşık doğası keşfedilmiş ve çok boyutlu bir perspektifle ele alınmaya başlanmıştır. 19. yüzyılda artık sapma ve suç eyleminin açıklanmasında bilimsel yöntemden faydalanılmakta ve suç eyleminin anlaşılmasında psikolojik ve biyolojik yaklaşımlara sosyal süreçler de dahil edilmektedir (İçli, 2002: 650-651). Uygarlığın

¹ İstatistikî verilere göre Türkiye’de ceza infaz kurumunda bulunan hükümlü sayısı 2011 ila 2019 yılları arasında giderek artış göstermektedir. 2020 yılında ise 2019 yılına kıyasla % 8,5 oranında azalmıştır (TÜİK, 2020).

gelişmesiyle birlikte bedene yönelik ızdırap verici ve insan onuruna zarar verici cezalar, yerini hürriyeti bağlayıcı cezalara bırakmıştır (Bilgiç, 2012: 33). Aydınlanma düşüncesinin de etkisiyle kürek, dayak ve çalıştırma gibi hükümlere kıyasla daha insani olarak değerlendirilen hapis cezası, rehabilitasyon ve iyileştirme gibi amaçları da barındıran bir cezai yaklaşım olarak ön plana çıkmıştır (Kalmthout, 2011: 72).

Hapis cezasının Batı Avrupa'da hakim bir yaptırım olarak kabul edilmesinin üstünden henüz 100 yıl geçmeden beklentileri karşılayamadığı fark edilmiş ve eleştirilmeye başlanmıştır (Kalmthout, 2011: 72). Goffman'ın (1961) ifadesiyle “bütüncü kurum” (total institution)² olan hapishaneler, toplumsal yaşamdan ve düzenden tamamen farklı yapısıyla bireylerin yaşamını bütüncül bir şekilde kuşatmaktadır. Bütüncü kurumlar, ıslah etmek yerine bireylerin benlik algılarını yıkarak bireyi kurumun ritüellerine ayak uydurmaya zorlar. Böylelikle normal toplumsal yaşama geri dönüşü zorlaşan bireylerin suç eylemine yönelme ihtimali artar (Slattery, 2007: 218). Toplumsal yaşamdan oldukça farklı yapıya sahip olan bu kurumlar, bireylerin olağan düzenine ve ilişkilerine son vermekte ve eski sosyal hayatlarına geri dönüşlerini olumsuz yönde etkilemektedir (Tannenbaum, 1951: 455-457). Bir cezalandırma anlayışı olarak görülen kapatmanın suçun sebeplerinin saptanması ve suçun önlenmesi gibi durumlara çözüm getiremediği anlaşılmıştır (Mandıracı, 2015: 21).

Hapishanelerin bireyler üzerindeki olumsuz etkisi, toplumsal yaşamdan izole ve tecrit edici karakterinin dışında, içinde barındırdığı suçlu alt-kültürü ile de olumsuz bir pekiştirici görevi görmektedir. Hapishaneler, bireyin normal yaşam akışını sekteye uğratmanın yanı sıra suçlu kimliğinin özümsemiği alanlar olarak da ele alınmaktadır. Hürriyetin kısıtlandığı, davranışların belirli kurallar çerçevesinde şekillendiği, bilindik ve aşına olunan düzenin tamamen dışına çıkan bireyler için hapishaneler, bir alt kültür yaratma potansiyelini içerisinde barındırmaktadır (Yarsuvat, 2011). Kamusal endişeyi azaltabilmek için düzene uymayan bireylerin olağan akışın dışına çıkarılması (Bauman, 2012: 117), bireylerin kendilerini farklı alışkanlıklarla çevrelenmiş bir dünya içinde bulmaları ile sonuçlanmaktadır. Mevcut bağları zayıflayan birey, içinde bulunduğu yeni grup ile özdeşleşme sürecine girmektedir. Normal yaşamdan izolasyon, suç işleyen diğer bireylerle sosyalizasyon sürecini artırma olasılığını beraberinde getirmektedir. Bireylerin sapkınlıkları sebebiyle ortak bir noktada buluşma ve benzer sorunlarla baş etmeleri, sapkın bir alt kültürün doğmasına neden olabilir (Becker, 2017: 61). Giddens (2012: 880) bireylerin suç işleme yöntem ve yetisini edinmelerine imkan sağlayan bir ortam olması nedeniyle cezaevlerini “suç üniversiteleri” olarak nitelendirmektedir.

² Goffman (1961) tarafından alanyazına kazandırılmış olan “total institution” kavramı Türkçe alanyazında “total kurum” (bkz. Goffman, 2015 (Çev. Arıcan, E.)) ve “bütüncü kurum” (bkz. Önder Erol, 2011; Önder Erol, 2018; Giddens, 1999 (Çev. Özel, H.)) şeklinde ele alınmıştır. Çalışma kapsamında ise cezaevlerinin kişilerin tüm yaşamlarını bütüncül bir şekilde çevreleyen ve değiştiren yapısını en iyi betimlediği düşünülen “bütüncü kurum” kullanımı tercih edilmiştir.

19. yüzyıl boyunca hakim ceza infaz yöntemi olan hapishanelerin suçluları caydırmada etkili bir yöntem olmadığı görülmüş (Petersilia, 1990:26) ve bireylerin topluma kazandırılmak yerine tam tersine toplumdan uzaklaşması, sosyal bağların yitilmesi ve damgalanmalarına neden olma gibi sebeplerinden ötürü alternatif ceza infaz yöntemleri gündeme gelmeye başlamıştır (Karadöl, 2016: 51-52). Toplumsal yaşamda suç olarak görülen durum ve eylemler gibi ceza infaz biçimleri de farklılık ve çeşitlilik göstermektedir. Bu bakımdan denetimli serbestlik bütün diğer ceza infaz sistemlerine kapsayıcı bir alternatif olamayacağı gibi, bu çalışmanın da böyle bir iddiası bulunmamaktadır. Bilimsel mercekten bakıldığında genel bağlamda ceza infaz uygulamalarının; özelde ise denetimli serbestlik konusunda yapılan çalışmaların arttığı görülmektedir. Uygulama çerçevesinde ise dünyada giderek yaygınlaşan bir ceza infaz sistemi olarak denetimli serbestlik, sosyolojik açıdan ele alınmaya muhtaç bir alan olarak değerlendirilmiştir.

Denetimli serbestlik sisteminin dünyadaki ilk örnekleri 1836 yılına kadar uzanmaktadır (Diana, 1960: 189)³. Klaus'a göre 1800'lerden itibaren hükümlüleri suçtan uzak tutabilmek ve yasalara uyan birer vatandaş olabilmelerini sağlamak amacıyla çeşitli girişimlerde bulunmuş olmakla birlikte sistem esas olarak 20. yüzyılın başından itibaren gelişme göstermiştir. Kökenleri erken İngiliz uygulamalarında görülebilen denetimli serbestlik, 1870'lerde Amerika Birleşik Devletlerinde yaygınlık kazanmış ve 1880'lerden itibaren pek çok ülkede uygulanır hale gelmiştir. Denetimli serbestlik sisteminin günümüzdeki modern görünümüne kavuşmasını sağlayacak önemli gelişmeler ise İkinci Dünya Savaşı'nda yaşanmıştır (Klaus, 1998: 6).

Toplum temelli uygulamalar, suçlulara karşı insancıl bir yaklaşımın söz konusu olduğu, mağdurların ihtiyaçlarına karşı duyarlılık gösterilebilen ve toplumu korumaya aracılık eden yaklaşımlar bütünüdür (Petersilia, 1998: 565). Bu kapsamda yer alan uygulamalardan biri olarak denetimli serbestlik ceza infaz kurumları içerisinde entegre edici ve bütünleştirici bir role sahiptir (Klaus, 1998: 11). Denetimli serbestlik sistemi ile bireylerin sosyal yaşamlarına zarar vermeden topluma kazandırılması amaçlanmaktadır (Atalay, 2016: 11). Durkheim'in belirtmiş olduğu üzere, toplumların gelişim sürecinde baskıcı hukuk yerini tamir edici anlayışa bırakmış ve böylelikle bireylerden intikam almak yerine, geçmiş yaşam koşullarının yeniden yaratılarak eski haline döndürülmesi amaçlanmıştır (Pope, 2008: 80). Bu kapsamda değerlendirildiğinde denetimli serbestlik, cezalandırmak yerine iyileştirmeyi ve bireyleri topluma kazandırmayı amaçlayan bir sistemdir (Timurturkan vd., 2017: 140). Modern bir infaz yöntemi olan bu sistem, yeniden suç işlemenin önüne geçmeyi amaçlayan uygulamalarıyla hapis cezasına alternatif bir modeldir (Bilgiç, 2012: 109-114).

³ Diana (1960: 189) denetimli serbestliğin doğrusal bir gelişim çizgisine sahip olmadığını belirtir. Ona göre mahkeme tarafından adli erteleme ve suçun askıya alınması gibi bazı uygulamalar sisteme öncülük eden işaretler olarak okunabilir. Sistemi, Amerika ve İngiltere'de cezanın ertelenmesi kapsamında gerçekleştirilen farklı uygulamaların bir sonucu olarak değerlendirir.

Dünyada köklü bir tarihi geçmişe sahip olmasına rağmen denetimli serbestlik, Türk adalet sisteminde 2005 yılında faaliyete geçmiştir. Modern görünümüyle eş olmamakla birlikte Osmanlı döneminden itibaren benzer yaptırımların varlığı söz konusudur (Yavuz, 2011; Yavuz, 2012). Türkiye’de yaygın infaz sisteminin toplumsallaştırıcı etkisini arttırabilmek adına, Avrupa Birliği’ne uyum sürecinin de etkisiyle onarıcı adalet ve denetimli serbestlik gibi uygulamalar ön plana çıkmaya başlamıştır (Mandıracı, 2015: 21).

10.11.2021 tarihinde kabul edilen Denetimli Serbestlik Hizmetleri Yönetmeliği’nde (DSHY) belirtildiği üzere denetimli serbestlik hizmetleri daire başkanlıkları ve denetimli serbestlik müdürlükleri kapsamında gerçekleştirilmektedir. Müdürlüklerde müdür, yardımcıları, şef, denetimli serbestlik memuru ve uzmanı yer almaktadır (md. 4/h). Denetimli serbestlik uzmanı psikolog, sosyolog, sosyal çalışmacı ve öğretmen gibi alanında uzman personelden oluşurken denetimli serbestlik memurları, infaz ve koruma memurlarını ifade etmektedir (md. 4/ı ve 4/ğ). Bireylere hangi suçlar kapsamında denetimli serbestlik tedbiri verileceği ise yönetmeliğe göre şu şekildedir: Adli kontrol tedbirleri⁴; hükmün açıklanmasının geri bırakılması kararı⁵; kısa süreli hapis cezasına seçenек yaptırımlar⁶; hapis cezasının ertelenmesi⁷; tedavi ve denetimli serbestlik tedbiri⁸ ve diğer denetimli serbestlik tedbirleridir⁹.

Hükümlülerin denetimli serbestlikten yararlanma şartları ise 5275 sayılı Ceza ve Güvenlik Tedbirlerinin İnfazı Hakkında Kanun (CGTİHK) madde 105/A gereğince şu şekildedir: “[A]çık ceza infaz kurumunda veya çocuk eğitim evinde bulunan ve koşullu salıverilmesine bir yıl veya daha az

⁴ Adli kontrol, şüpheli veya sanığın tutuklanmak yerine belirli tedbirler kapsamında denetlenmesini kapsayan yükümlülükler bütünüdür (md. 55).

⁵ Hükmün açıklanmasının geri bırakılması tedbiri kapsamında uygulanan yaptırımlar şu şekildedir: “Eğitim programına devam etme” (md. 58), “Gözetim altında ücret karşılığında çalıştırılma” (md. 59), “Belli yerlere gitmekten yasaklama veya belli yerlere devam etme” (md. 60) ve “Mahkeme tarafından takdir edilen diğer yükümlülükler” (md. 61).

⁶ Kısa süreli hapis cezasına seçenек olarak uygulanan yaptırımlar şu şekildedir: “Kısa süreli hapis cezasına seçenек yaptırımlar” (md. 62), “Eğitim kurumuna devam etme” (md. 63), “Belirli yerlere gitmekten veya belirli etkinlikleri yapmaktan yasaklanma” (md. 64) ve “Kamuya yararlı bir işte çalıştırma” (md. 65).

⁷ Hapis cezasının ertelenmesi kapsamında hükmedilen yaptırımlar şu şekildedir: “Eğitim programına devam etme” (md. 66), “Gözetim altında ücret karşılığında çalıştırılma” (md. 67), “Eğitim kurumuna devam etme” (md. 68), “Rehberlik çalışmalarına katılma yükümlülüğü” (md. 69) ve “Yükümlülüklerin başlaması ve sona ermesi” (md. 70).

⁸ Tedavi ve denetimli serbestlik tedbiri, uyuşturucu kullanan ve bulunduran kişilerin 1-5 yıl arasında denetimli serbestlik tedbirine tabi olması sürecini kapsamaktadır (md. 71).

⁹ Diğer denetimli serbestlik tedbirlerinin infazı ise şu şekildedir: “Belli hakları kullanmaktan yoksun bırakılma” (md. 72), “Etkin pişmanlıktan yararlanan kişiler hakkında verilen denetimli serbestlik tedbirinin infazı” (md. 73), “Hapis cezasının konutta infazı” (md. 74), “Denetim altına alınan çocukların iyileştirilmesi” (md. 75) ve “Adli para cezasına karşılık kamuya yararlı bir işte ücretsiz çalıştırılma yükümlülüğünün infazı” (md. 76).

süre kalan iyi hâlli hükümlülerin talebi hâlinde". Aynı kanun maddesi gereğince "[s]ıfır-altı yaş grubunda çocuğu bulunan ve koşullu salıverilmesine iki yıl veya daha az süre kalan kadın hükümlüler" ve "[m]aruz kaldıkları ağır bir hastalık, engellilik veya kocama nedeniyle hayatlarını yalnız idame ettiremeyen ve koşullu salıverilmesine üç yıl veya daha az süre kalan hükümlüler" de denetimli serbestlik tedbirlerinden faydalanabilir.

Denetimli serbestlik sistemi, denetim fonksiyonuyla ön plana çıkan yükümlülük kapsamında yükümlü¹⁰nün yerine getirmekle sorumlu tutulduğu belirli sınırlılıkları, takip işlemlerini, eğitim ve öğrenim faaliyetlerini içeren çok kapsamlı uygulamalar bütünüdür. Bu uygulamalar ile düzen ve disiplin sağlama, sorumluluk duygusunu geliştirme ve kurallara uyma gibi alışkanlıkların kazandırılması amaçlanmaktadır. İyileştirme fonksiyonu ile suça sebep olan etkenleri tespit etme ve suç tekrarını önleme, mesleki ve sosyal yetenekler kazandırma ve sosyal süreçlere dahil etme gibi imkanlar sunarak bireylerin suçtan uzak bir yaşam biçimi benimsemesi yönünde faaliyet alanlarına dahil edilmesi hedeflemektedir.

Denetimli serbestlik müdürlüğünde iyileştirme odaklı faaliyetler, eğitim ve iyileştirme bürosunda gerçekleştirilmektedir. Yönetmeliğe göre öğretmen, sosyolog, psikolog ve sosyal çalışmacı gibi uzman personelin görev aldığı (md. 4/1) bu büroda yükümlüleri topluma kazandırma ve iyileştirme odaklı çeşitli etkinlikler yer almaktadır. Uzmanlar görev tanımları gereğince yükümlülerin ihtiyaç ve risklerini gözetilerek topluma entegre etme ve kazandırma amacıyla belirlenen çalışmaları yürütmekle sorumludur (md. 25/1). Bu kapsamda çalışmalar sosyal, eğitsel, kültürel ve sportif içeriklere sahip çeşitli faaliyetleri içermektedir. İlk olarak yükümlünün risk ve ihtiyaçlarını tespit ederek aile, okul ve iş yerinin yanında diğer kurum ve sivil toplum kuruluşlarıyla bir dizi işbirliği içerisinde gerçekleştirilebilen çalışma ve programları kapsamaktadır. İyileştirme çalışmalarına bireysel görüşmelerle başlanır ve grup çalışmaları ile devam eder (md. 38). Yükümlünün ihtiyaçları doğrultusunda kararlaştırılan bireysel görüşmelerin sayısı 12'yi aşmayacak şekilde gerçekleştirilmekte olup her biri 30 ila 45 dakika arasında sürdürülmektedir. Başlangıç, gelişme ve sonlandırma şeklinde üç temel düzeyden oluşmaktadır ve yapılandırılmasından sorumlu olan denetimli serbestlik uzmanı tarafından yükümlü ile uygun fiziki mekanlarda birebir gerçekleştirilmektedir (md. 38/5). Grup görüşmeleri ise yaş ve risk düzeyi gibi benzer özelliklere

¹⁰ 2021 tarihli DSHY'e göre, hakkında denetimli serbestlik kararı verilen ve bu tedbirler kapsamında toplum içerisinde denetiminin ve takibinin yapıldığı sanık, şüpheli ve hükümlüler yükümlü olarak tanımlanmaktadır (md. 4/z). İlgili yönetmelikten hareketle yükümlü kavramı, bireyin hakkında tedbir uygulanan eylem veya eylemlere yönelik düzeltici ve önleyici tedbirleri yerine getirmekle yükümlü veya sorumlu olması anlamına gelmektedir. Bu kavramın suçlu, hükümlü, mahkum ve şüpheli gibi kavramlara kıyasla daha olumlu bir yaklaşımı içerdiği şeklinde yorumlanmıştır. Aynı zamanda makale boyunca etiketleme kuramının temel sayıltılarından hareketle etiketleyici, dışlayıcı ve yaftalayıcı bir bağlamı içermediği düşünülen yükümlü kavramının kullanılmasına özen gösterilmiştir. Hükümlü kavramının kullanımı ise alıntı yapılan kaynaklardaki kullanıma sadık kalınması ve yalnızca suç teşkil eden bir eylemi gerçekleştirdiğine yönelik hüküm verilmiş ve hakkında hapis cezası verilen bireylerin kastedildiği durumlarda kullanılmıştır.

sahip en az dört, en fazla on altı bireyden oluşan gruplarla birlikte uygun fiziki şartlar içerisinde, rehberlik ve iyileştirme çalışmalarını içeren yapılandırılmış programları ifade etmektedir (md. 38/6).

Suç eylemini engellemeye yönelik çalışmalara yönelimin artması, sosyal hizmet çalışmalarının ceza adalet sistemiyle daha fazla bütünleşme sürecini beraberinde getirmiştir (Klaus, 1998: 22). Her bir denetimli serbestlik memurunun sistemin işleyişi ve bürolar arası işbirliğinin yürütülmesi sürecindeki önemleri vurgulanmakla birlikte bu çalışma kapsamında iyileştirme faaliyetlerinin gerçekleştirildiği eğitim ve iyileştirme bürosuna ve onun çalışma alanlarından biri olan bireysel görüşmelere odaklanılmıştır. Denetimli serbestlik sistemi ve personelleri, gerek toplum güvenliğini sağlama gerek hükümlülerde olumlu değişiklikler gerçekleştirme potansiyelleri ile önemli bir role sahiptir (Buechel, 2011). Çünkü etkin bir şekilde yürütülen rehabilitasyon çalışmaları suça sebep olan etkenlerin saptanarak, çözüm yollarının geliştirilmesine imkan sunmaktadır (İçli, 2002: 691). Sosyal hizmet uzmanlarının mesleki müdahaleleri ile suçluların rehabilite edilerek topluma kazandırılmasına yönelik çalışmalar gerçekleştiriliyor olunması, onların denetimli serbestlik içerisinde önemli bir konuma sahip olduklarını göstermektedir (Soytürk, 2013: 24). Bu nedenle sosyolog, psikolog, sosyal çalışmacı ve öğretmen gibi uzman personel, bireylerin tahliye sonrasında toplumla bütünleşme sürecinde önemli bir faaliyet alanına sahiptir (İçli, 2002: 689-691).

KURAMSAL ÇERÇEVE: ETİKETLEME KURAMI¹¹

Etiketleme kuramı, bireysel ve çevresel faktörlere odaklanan pek çok suç teorisinden farklı olarak suç eyleminin nedenleri yerine suç eylemine karşı gösterilen toplumsal ve hukuksal yaklaşımı merkeze almaktadır (Dolu, 2015: 441-442). Buna göre suç eylemi, doğuştan getirilen özelliklerin bir neticesi olarak görülmekten ziyade toplum tarafından uygulanan etiketin bireyleri sapkınlığa yöneltmesi bakımından irdelenmektedir (Slattery, 2007: 215). Suçlunun kendisi değil, ona gösterilen tepkinin odak noktası olması nedeniyle kuramda, suç eyleminin nedenlerine değil gösterilen tepkinin biçimi ve zamanı merkeze alınmaktadır (Dursun, 1997: 309). Çünkü sapma, kişisel nedenlerden ötürü ortaya çıkmamakta, toplumsal reaksiyonlar ile kendisine dayatılan rolün sonucunda oluşmaktadır (Gove, 1975b: 67). Bir davranışın suç kategorisinde değerlendirilmesinde dört etken söz konusudur: Eylemin sonuçları, eylemi gerçekleştirenler, zarar görenler ve davranış karşısında bir yaptırım uygulama veya uygulamama yönündeki eğilim (Dolu, 2015: 452-453). Resmi etiketleme sonucunda bireye formal olarak sapkın statüsü atanmakta ve bireyin geçmiş tüm davranışları yeniden yorumlanmaktadır (Slattery, 2007: 216-217).

¹¹ Kuram, alanyazında “damgalama” olarak da ele alınmaktadır. Goffman’ın (1961) alanyazına kazandırdığı ve “stigma” kavramının çevirisine dayanan bu ifade bireylerin toplumdan ötekileştirilmesine sebep olan genel itibarıyla fiziksel olarak görünür özellikleri nitelendirmek amacıyla kullanılmaktadır. Çalışma kapsamında ise “labelling” kelimesinin çevirisine karşılık gelen ve bireylere toplumsal olarak atfedilmiş nitelendirmeleri ve yaftalamaları ifade etmek amacıyla kullanılan “etiketleme” kavramı tercih edilmiştir.

Frank Tannenbaum “kötülüğün dramatize edilmesi” (the dramatization of evil) kavramıyla kurama önemli katkılar sunmuştur. Ona göre istenmeyen ve şikayet edilen özelliklerin etiketleme, betimleme, ayırt etme ve tanımlama gibi süreçlerle uyarılması ve ön plana çıkarılması sonucunda birey, olduğu söylendiği şey haline gelebilmektedir. İstenmeyen durum hakkında konuşmak ve üzerinde durmak o eylemi yok etmekten ziyade, kötülüğün dramatize edilmesine neden olarak onun daha çok büyümesini sağlayacaktır. Bireyin kötü veya yanlış davranışının ayırt edilmesi süreci, beraberinde bireyin kötü veya ıslah edilemez biri olduğu yönünde toplumsal tutumun gelişmesine yol açar. Kötü olarak tanımlanan bireyin kötü birine dönüşme süreci de bu şekilde başlar. Bu sebeple bireylerin sosyal ilişkilerine ve ekonomik yaşamına zarar vermeyen denetimli serbestlik sistemi ile suçun dramatize edilmesinin önüne geçilir (Tannenbaum, 1951: 17-20, 456).

Geliştirmiş olduğu birincil ve ikincil sapma kavramlarıyla Lemert, etiketleme kuramına önemli açılımlarda bulunmuştur. *Primary and Secondary Deviation* isimli makalesinde bu süreci açıklayan kuramcıya göre sapma davranışı toplum tarafından bireye atfedilen bir statü haline gelmediği sürece önem arz etmemektedir. Bu davranışlar toplum tarafından kabul edilebilir düzeyde kaldığı durumlarda birincil sapma olarak kalırlar. Bununla birlikte sapkın davranışın tekrarlanma eğilimi içerisinde olması, görünürlüğünün artması, savunma, saldırı ve uyum sağlama aracı olarak kullanılmaya başlamasıyla birlikte ikincil sapmaya dönüşür. Bireyin bu yeni rolü benimsediğine yönelik sembolik yansımalar ise giyim, konuşma ve duruşta sergilenir (Lemert, 2012: 351-352). Birincil sapmadan ikinci sapmaya doğru gerçekleşen dönüşüm kabaca şu şekilde gerçekleşmektedir: Birincil sapma gösteren birey, toplumsal olarak cezalandırılır. Ardından bireyin birincil düzeyde gerçekleştirmeye devam ettiği sapma davranışına toplum daha güçlü bir tepki ile karşılık verir. Bu süreç cezalandırıcılara karşı bir öfke olarak gerçekleştirilen daha fazla sapma davranışıyla devam eder. Tahammül seviyesinin tükenmesiyle birlikte birey resmi olarak etiketlenir, bu süreç sapkının güçlenerek sosyal statü olarak benimsenmesiyle son bulur (Lemert, 2012: 352-353). Bireyin ikincil statüyle etiketlenmesi beraberinde sapkın benlik bilincini geliştirmesini ve bu dünyaya ilişkin bilgi ve becerileri edinmesini sağlar (Gove, 1975a: 7).

Becker, etiketleme sürecini ve evrelerini kuramsal bir zeminde analiz ederek etiketleme kuramının gelişmesine katkı sağlamıştır (Slattery, 2007: 214-219). Sapkılık, diğerlerinin bir davranışa göstermiş olduğu tepkiler ve etiketlemeler sonucunda oluştuğu kadar davranışın kim tarafından kime karşı gerçekleştirildiği ile ilgili bir meseledir (Becker, 2017: 32-38). Ona göre suç, davranışın kendisine içkin bir özellik olmayıp normlar, genel kabuller ve kurallar doğrultusunda oluşturulan bir tanımlamadır (Slattery, 2007: 215-216). İnsanlar diğerleri ile çeşitli biçimlerde etkileşime geçtikleri grubun kuralları doğrultusunda belirlenmiş bir “karşılaşmalar dünyası”nda yaşarlar (Goffman, 2017: 15-17). Bu doğrultuda sapkılık, o davranışı gerçekleştiren ve diğerleri arasındaki bir ilişkinin ürünüdür. Bu nedenle hem kural uygulayıcılar hem de davranışı gerçekleştirenler bütüncül bir şekilde irdelenmelidir (Becker, 2017: 34-35, 197). Çünkü davranışı sapkın olarak tanımlama

yetkisine sahip otorite konumundakilerin istenmeyen eylemi gerçekleştirenlere karşı yaklaşımı ve davranışı belirleyici bir önem arz etmektedir (Slattery, 2007: 216).

Etiketleme kuramına farklı bir perspektiften bakan Braithwaite etiketlemenin farklı fonksiyonları olduğuna vurgu yapmaktadır. Ona göre utandırma, dışlamanın dışında bütünleştirici bir işleve sahiptir (Dolu, 2015: 468). Ona göre suç oranlarının azalması daha etkili biçimde cezalandırılmayla değil suç davranışına karşı tolerans gösterilmeme ve daha etkili bir şekilde utandırılma ile mümkündür. Kültürel farklılıklar söz konusu olabilmekle birlikte utandırma, bireyin davranışının diğerleri tarafından onaylanmadığının açıkça gösterildiği tüm sosyal süreçlere karşılık gelmektedir (Braithwaite, 1995: 191). Kurallara uymayan bireylerin diğerleri tarafından utandırılmasının gözlemlenmesi sonucunda suçun kötü bir şey olduğu öğrenilir. Çünkü suç, sadece hâkimler ve sosyal çalışmacılar gibi profesyonellerin ele aldığı bir unsur değil, halkın hakkında konuştuğu bir şeydir (Braithwaite, 1995: 192). Ona göre etiketleme iki şekilde gerçekleşmektedir: Birleştirici utandırma (reintegrative shaming) ve damgalama (stigmatization). Birleştirici utandırma, suç oranlarının düşmesini sağlarken damgalama sonucunda suç oranları artış gösterebilir. Birleştirici utandırmada birey kötü olarak etiketlenmeden istenmeyen davranışın onaylanmadığı ona gösterilir ve ona duyulan saygı devam eder. Damgalayıcı utandırmada ise birey küçük düşürülmekte ve davranışı değil kendisi kötü olarak etiketlenmektedir. Böylelikle suçlu alt kültürü birey tarafından edinilmektedir (Braithwaite, 1995: 193-194).

ARAŞTIRMANIN METODOLOJİSİ

Dünyada köklü bir temele sahip olan, Türkiye’de ise 2005 yılında faaliyete geçen denetimli serbestlik sisteminin geliştirilebilmesi için yapılacak her türlü katkı önem arz etmektedir. Bu kapsamda sistemin güçlü yönlerinin ve gelişmeye açık alanlarının saptanması ve dolayısıyla suç tekrarının azaltılması yönünde katkı sağlanması, çalışmanın temel motivasyonunu oluşturmaktadır. Bu kapsamda çalışmada sistemin uygulayıcıları olarak uzmanların ve faydalanıcıları olarak yükümlülerin denetimli serbestlik uygulamalarını deneyimleme biçimlerinin saptanması amaçlanmaktadır. Bu kapsamda alt amaçlar ise hem denetimli serbestlik uzmanının hem de yükümlü bireylerin sisteme ilişkin genel değerlendirmelerinin saptanması olarak belirlenmiştir.

Çalışma nitel araştırma desenine göre tasarlanmıştır. Amacı ve kuramsal çerçevesi itibariyle bütünsellik arz eden bu çalışmanın süreci Berg ve Lune’un (2015) öne sürmüştüğü sarmal bir uygulama alanı içerisinde gerçekleştirilmiştir. Her bir adım, geriye dönük aşamaların gözden geçirilmesi ve veriler ile kuramsal çerçevenin uygunluğunun teyit edildiği evrelerden geçmiştir. Bu araştırma tasarımı, her bir basamağın gerçekleştirilerek bir sonraki kademeye geçildiği doğrusal bir araştırma tasarımından ziyade her bir aşamada geriye ve ileriye dönüşlerin yapılarak sarmal bir şekilde ilerleme kaydedilen araştırma sürecine karşılık gelmektedir (Berg ve Lune, 2015: 43-44). Başlangıç aşamasında sistemin, suç işleyenleri topluma entegre etmek ve suç tekrarının önüne geçmek amacını taşıyan bir sistem olması temel çıkış noktasını oluşturmuştur. Alanyazın taraması

sonucunda suç davranışının önlenmesinde toplumdaki dışlayıcı sistemler yerine entegre edici sistemlere vurgu yapan etiketleme kuramının, sistemin kuruluş amaçlarıyla ve alandan elde edilen verilerle paralellik gösterdiği yapılan geriye dönük kontrollerde teyit edilmiş ve çalışma konusunun ve kuramsal çerçevenin uyumluluk arz ettiği saptanmıştır.

İzmir ilinde dört denetimli serbestlik müdürlüğü mevcut olup, zaman ve maddi sınırlılıklar dikkate alınarak evrenin tamamının incelenmesinin oldukça zor olması sebebiyle elverişlilik ilkesi temelinde araştırma sahası daraltılmıştır. Bu kapsamda hizmet verdikleri ilçe sayısı ve dolayısıyla yoğunluğu en fazla olan İzmir Denetimli Serbestlik Müdürlüğü ve Karşıyaka Denetimli Serbestlik Müdürlüğü, araştırmanın sahası olarak seçilmiştir.

Çalışmanın katılımcıları denetimli serbestlik uzmanları ve yükümlüler olarak belirlenmiştir. Etiketleme kuramı çerçevesinde diğerlerinin yaklaşım biçiminin suçluların benlik algısı ve kendilik bilincinde belirleyici olması nedeniyle çalışmaya denetimli serbestlik uzmanları da dahil edilmiştir. Çünkü sapkınlık, diğerleriyle olan bir etkileşimin ürünüdür ve bu nedenle bu sürece ortak olan tüm bireylerin, bu anlamda Becker'ın vurguladığı kural uygulayıcıların, dahil edilmesi gerekmektedir (Becker, 2017). Bu temelden hareketle çalışmada yükümlülerle birebir ve derinlemesine görüşmeler yapıldığı ve böylelikle onların yaşamlarına en fazla temas edilebilme imkanına sahip olunan bireysel görüşmelere odaklanılmıştır.

Çalışmanın hedefleri doğrultusunda veri elde edebilmek için amaçlı örneklem teknikleri içerisinde kota örnekleme ve ölçüt örnekleme tekniklerinden faydalanılmıştır. Çalışma öncesinde, bazı özelliklerin ölçüt olarak belirlenmesini esas alan ölçüt örnekleme tekniği (Yıldırım ve Şimşek, 2016: 122) doğrultusunda belirli sınırlılıklar getirilmiştir. Buna göre uzmanların bireysel görüşmeler gerçekleştiriyor olmaları, yükümlülerin ise sistemler arası karşılaştırma yapabilme olanağı nedeniyle bir süre cezaevinde kalmış ve bireysel görüşme sürecini başarıyla tamamlamış¹² olması ölçütleri koyulmuştur¹³. Araştırma evreninde belirli özellikleri taşıyanlar içerisinde belirlenmiş sayıda katılımcıdan veri toplanmasını hedefleyen kota örnekleme tekniğine (Kaptanoğlu, 2013'ten akt. Yağar ve Dökme, 2018: 6) göre her iki kurumda da eşit sayıda uzman ve yükümlüyle görüşülmesi amaçlanmıştır. Katılımcı sayısı ise verilerin tekrar etmeye bir diğer ifadeyle doyuma ulaştığı aşamaya kadar sürdürülmüştür (Glaser ve Strauss'a 1967'den akt. Yıldırım ve Şimşek, 2016: 125). İzmir Denetimli Serbestlik Müdürlüğü'nden 10 yükümlü ve 5 uzman, Karşıyaka Denetimli Serbestlik Müdürlüğü'nden 10 uzman ve 5 yükümlü olmak üzere toplam 30 katılımcıyla görüşmeler

¹² Görüşme gerçekleştirilen yükümlülerin bireysel görüşme sayıları 3 ila 12 arasında değişkenlik göstermektedir. Bu kapsamda sorumlu oldukları görüşmelerinin tamamına katılım göstererek bireysel görüşme tedbirlerinin hepsini tamamlamış olan yükümlülerle görüşmeler gerçekleştirilmiştir. Sisteme, uzmana ve bireysel görüşmelere ilişkin bütüncül bir bakış açısının oluşabilmesi için bireyin katılmakla yükümlü olduğu tüm bireysel görüşmeleri tamamlamış ve deneyimlemiş olmasının bir gereklilik arz ettiği düşünülmüştür.

¹³ Etiketleme kuramında suç türünün önem arz etmemesi ve yaklaşım biçiminin ön planda olması nedeniyle suç türü belirleyici bir değişken olarak kullanılmamıştır.

gerçekleştirilmiştir. Görüşülen yükümlülerin yaş aralığı görüşmelerin gerçekleştirildiği tarih itibariyle 24 ila 60 arasında değişmektedir ve A10 hariç tüm katılımcılar erkektir. Bu kurumlarda çalışan denetimli serbestlik uzmanlarının sayısının çok sınırlı olması nedeniyle cinsiyet ve yaş değişkenlerinin belirtilmesi, doğrudan görüşme yapılan uzmanın kimliğine işaret edebilmektedir. Bu sebeple görüşme yapılan uzmanların sosyo-demografik özellikleri etik kaygılar nedeniyle gizli tutulmuştur.

Araştırmada veri toplama tekniği olarak bireylerin fikirlerinin ve tecrübelerinin en etkili bir şekilde ortaya çıkarılmasını sağlayan (Yıldırım ve Şimşek, 2016: 136) ve bireylerin anlamlandırma biçimlerini, tanımlamalarını ve gerçekliği inşa etme süreçlerini keşfetmeye olanak sağlayan görüşme tekniğinden¹⁴ faydalanılmıştır (Punch, 2014: 165-166). Görüşmeler sırasında ses kaydı alınmamış olup, hızla bireylerin ifadeleri not alınmış ve elde edilen verilerin kaybını en aza indireyebilmek için hemen bilgisayar ortamına aktarılmıştır. Görüşmeler esnasında kullanılan isimler X simgesiyle belirsiz hale getirilmiştir. İzmir Denetimli Serbestlik Müdürlüğü'nde görüşülen yükümlüler A1 ve A10 arasında, uzmanlar V1 ve V5 arasında, Karşıyaka Denetimli Serbestlik Müdürlüğü'nde görüşülen yükümlüler ise B1 ve B10 arasında uzmanlar ise Z1 ve Z5 arasında kodlanmıştır.

Veriler, belirli türde insanların veya faaliyetlerin resminin sunulmasıyla genel eğilimleri saptamaya olanak sağlayan betimsel analiz tekniğine göre analiz edilmiştir (Neuman, 2007: 16). Tekrar eden ve ortak başlık altında ele alınabilen fikirler olarak ifade edilen temalar (Auerbach ve Silverstein, 2003: 38) ortaya çıkarılarak veriler belirli başlıklar kapsamında betimsel bir zeminde analiz edilmiştir.

BULGULAR VE YORUM

İzolasyon Yerine Toplumsal Entegrasyon

Denetimli serbestliğin kuruluş amaçları önemli olmakla birlikte hem yükümlüler hem de çalışanlar tarafından sistemin algılanma biçimi, sağlayacağı faydayı en üst düzeye çıkarabilmesi bağlamında belirleyicidir. Bu manada denetimli serbestlik, hem yükümlüler hem uzmanlar açısından mevcut düzene uyum sağlama, adapte olma ve toplumla bütünleşme işlevlerini yerine getiren aracı bir kurum olarak ön plana çıkarılmaktadır.

Gerçekleştirilen görüşmeler neticesinde yükümlüler ve uzmanların bakış açısıyla denetimli serbestlik sistemi, bireylerin cezaevinde kaldıkları sürenin ve dolayısıyla toplumsal izolasyonun azaldığı, sosyal düzene alışma ve adapte olabilmelerine yönelik bir geçiş süreci olarak görülmektedir. Katılımcılar sistemi, özellikle yaşam akışları bir süre sekteye uğramış olmanın beraberinde getirdiği psikolojik, sosyal ve maddi tahribatın aşılmasında önemli bir basamak olarak değerlendirmektedirler. Genel itibariyle ise sistem, suç eylemine yönelik değişen bakış açısının bir ürünü, toplum içinde

¹⁴ Tez çalışmasında alandan gözleme dayalı elde edilen deneyimler ve izlenimlere de yer verilmiş olup, makale çalışması kapsamında sadece görüşmelerden elde edilen veriler kullanılmıştır.

iyileştirme ve suç eyleminden uzak tutmaya yönelik uygulama ve tedbirler bütünü olarak betimlenmiştir.

Katılımcıların önemli bir kısmı denetimli serbestliği bireylerin toplumsal yaşama dahil olma sürecine eşlik eden bir kurum olarak değerlendirmişlerdir. “Ön hazırlık” ve “köprü” gibi ifadelerle betimlenmiş olan denetimli serbestlik, hapis cezası alanlar için hapishane ile topluma dönüş arasında kademeli bir adaptasyon süreci ve geçiş dönemi olarak da yorumlanmaktadır. Aynı zamanda bazı suçlar kapsamında cezaevine girmeden doğrudan denetime tabi olma olanağı da yükümlülerin suçlu alt kültüründen uzakta kalmasını, toplumsal ve ekonomik bağlarının kopmasını engeller niteliktedir. Sosyal bağların kopması, dışlanmayı beraberinde getirir ve bu durum bireyin toplumla olan ilişkilerini zedeler (Aslan, 2016: 40). Etiketleme ile edinilen sosyal statü, daha fazla suç davranışında bulunmayı beraberinde getirebilir (Knutsson, 1977: 11). Cezaevi ile toplum arasında köprü işlevi gören denetimli serbestlik ile olası sosyal ve ekonomik kopukluğun önüne geçilebilmesi süreci katılımcılar tarafından şu şekilde aktarılmaktadır:

“Uzun süre yatan kişiler bu yüzden ailesinden ayrılan bile var. Denetimli serbestlik sistemi bu kopukluğun oluşmasını engeller.” (B10)

“Bir özellikle aile ilişkilerinin sağlıklı sürdürülmesine sebep oluyor. İkincisi eş ve çocuklar da mağdur olabiliyordu. Çünkü bakmakla yükümlü kişinin sorumluluklarını yerine getirmesine olanak sağlıyor. Üçüncüsü cezaevinde de yapılmakla birlikte sağlık kontrollerinin daha çok yapılabilmesine olanak veriyor. Dördüncüsü, ekonomik kayıp olmadan işlerine devam etmeleri, beşincisi toplumdan dışlanmadan, hatta bazıları çevrelerine duyurmadan bunu çözmeye çalışıyorlar. Oradaki damgalanma, dışlanma böylece ekarte ediliyor.”(Z3)

Katılımcıların ifadelerinde de görüldüğü üzere sistemin izole etmek yerine yükümlülerin toplum içerisinde denetim ve takibinin yapılması yolu ile bireylerin etiketlenmelerinin ve ailevi bağlarının zedelenmesinin önüne geçilebilmektedir. Aynı zamanda sistem, yükümlülerin ihtiyaç ve isteklerinin dikkate alınarak hem suç davranışının yok edilmesi hem de yeni alışkanlıklar ve beceriler kazandırmaya yönelik çeşitli faaliyetleri içermektedir. Katılımcılar ihtiyaç odaklı, beceri ve yetenek kazanmalarını sağlayabilecek faaliyet, eğitim ve uygulamaların da entegrasyon süreci üzerindeki etkilerini deneyimleri üzerinden aktarmışlardır:

“Çeşitli kurslar var. Daha çok böyle inşaatla veya mobilyayla veya birçok faaliyetle ilgili duydum gidip geliyor. Sertifika alcaz diyip bunun sevincini yaşayan bazı mahkûmlara da denk geldim. Ben sertifika alıcam, iş bulacaklar bana diyip onun heyecanı ile olan insanları da görüyorum.”(A6)

“Mahkeme tarafından hakkında verilen hapis cezalarının ve tedbir kararlarının infazının gerektirdiği, kişilerin toplum içinde tutulduğu her türlü ihtiyaçların değerlendirildiği, imkânlar dâhilinde bu ihtiyaçların karşılandığı toplum temelli, içinde eğitim ve iyileştirme çalışmalarının olduğu bir uygulamadır.”(Z1)

“Sağ olsunlar arada sırada bize opera bale bileti veriyorlar. Ben de onunla çocuklarımı sirke götürdüm. Sevindiler, onlar sevinince ben de sevindim.”(B4)

“Bireyin merkezde olduğu ve etrafını bir daire şeklinde çeviren kurumlar olduğunu düşünelim. Burası bir köprü gibi. Birey ile diğer kurumlar arasında bir köprü vazifesinde. Eğer kişinin eğitimi eksikse bu bilinci uyandırıyoruz ve eğitim kurumuna yönlendiriyoruz. Farklı kurumlarla süreci tamamlıyoruz. Bireysel ihtiyaçlar değerlendirilerek o köprü diğer kurumlarla sağlanmakta.”(Z2)

Denetimli serbestliğin bir diğer işlevi de toplumsal düzene adapte olma sürecini desteklemesidir. Yerine getirilmesi beklenen sorumluluklar, yükümlülere disiplin sağlama ve sorumluluk bilincini kazandırmaya yöneliktir.

“Eskiden işe daha geç saatlerde gidiyordum umursamıyordum ama burada geç kalma hatanız olamaz. İmzalarımız var gerektiği zamanda yapmamız gerekiyor. Yatmam kalkmam bile değişti. Hayata karşı daha farklı bir disiplin tarzıyla tutunuyorum.”(A1)

“Günleri takip etmeyi gösterdi. Saatleri takip etmeyi gösterdi. Belirli günler neler yapacağımı, hangi saatlerde görevimin olduğunu, bir şeye zorunlu olduğumu. Bir nevi düzen. İş ortamında nasıl bir düzen varsa, bu da aynı iş gibi bir şey.”(B5)

“Kendini adapte ediyorsun. Sabah sekizde buraya geliyorum günde sekiz saat çalışıyoruz. Bir işte çalışıyor gibiyiz. Aynı prensip. Bu güzel bir şey.”(B6)

“Buradaki kurallar beni disipline etme konusunda çok yardımcı oluyor. İlişkilerimizi de koparmadık.”(A5)

“Hayatın düzene giriyor. Burada ücretsiz çalıştığım halde gidip gelmek bile insana iyi geliyor. Toplum içerisindeyiz. İnsanlar çok iyi herkese çok iyi davranıyorlar.” (B2)

Denetimli serbestlik ile bireyleri toplumdan dışlamak yerine entegre etmeye, bireysel ihtiyaçlar dikkate alınarak çözümler üretilmeye, çeşitli eğitimlerle topluma kazandırmaya yönelik uygulamaların gerçekleştirildiği görülmektedir. Braithwaite'in "birleştirici utandırma" kavramı ile vurguladığı üzere bireylerin sadece hatalı eylemlerinin utandırılması yolu ile toplumdan dışlanmalarının önüne geçilebilmektedir (Dolu, 2015: 472). Denetimli serbestlik sisteminde cezalandırma yerine gereksinimlerin gözetilerek suç davranışından uzaklaştırma yönteminin benimsendiği ifade edilebilir.

Benlik Algısının Yeniden İnşası

Etiketleme, gerçekleştirilen davranıştan ziyade diğerlerinin o davranışa atfettiği anlamlar bütünüdür (Zencirkıran, 2015: 240). Doğuştan getirilen özellikler bütünü olmayan benlik, grup üyelerinin bildirimleri ile gerçekleşen etkileşimler sonucunda şekillenme eğilimindedir (Dolu, 2015: 444-445). Bu sebeple suç eylemini sosyal etkileşimin bir ürünü olarak ele alan etiketleme kuramı (Aslan, 2016:

24) kapsamında diğerlerinin bu eylemlere attığı anlama odaklanılmaktadır. Çünkü birey diğerlerinin kendisine yönelik tutumlarından hareketle sapmış benlik bilinci geliştirir (Gove, 1975a: 7).

Yükümlüler, toplumsal dışlanma unsuru olarak suç davranışı karşısında toplumsal alandan dışlanma ve ötekileştirilme gibi çeşitli süreçleri deneyimleyebilmektedir. Bu nedenle onlara yönelik yaklaşım biçimi olumlu benlik algısının inşa edilmesi sürecinde önem kazanmaktadır. Bu kapsamda denetimli serbestlik başlı başına ceza adalet sisteminde suç işleyen bireyleri kazanmaya yönelik bir sistemdir. Katılımcıların ifadelerinden anlaşıldığı üzere görevlilerin tutumu da sistemin amaçlarının gerçekleşebilmesi hususunda önemli bir tamamlayıcıdır:

“Ben buraya geldim herkesten saygı gördüm. Bu bana iyi geldi.”(B10)

“Karşıdaki insan size saygı gösteriyor, etkilemez mi. Ben mahkûmum sonuçta, şu anki psikolojiyle karşıma bir mahkûm gelse herhalde ona saygı göstermezdim. Ama o insan bana saygı gösterdi.”(A1)

“Uzman kişinin anlaması dahi yardımcı olur. Bir insanı hükümlü gibi değil de, insan olduğu gibi insan gibi davranıldığı zaman rahat görüşür (...) Kalbi yumuşar öyle konuşunca.”(B9)

Bireylerin davranışlarının diğerleri tarafından nasıl görüldüğü, onların benlik algısını biçimlendiren önemli bir belirleyicidir (Becker, 2017: 221). Katılımcıların ifadeleri, özellikle denetimli serbestlik personelinin tutumunun yükümlülerin kendilerine yönelik bakış açıları üzerinde şekillendirici bir etkiye sahip olduğuna işaret etmektedir. Hem suç eylemlerine hem de kişisel hayatlarına ilişkin olarak yükümlülerle bireysel görüşmeler gerçekleştiren denetimli serbestlik uzmanlarının, yükümlülerin olumlu benlik algısı geliştirme sürecinde kilit bir role sahip olduğu anlaşılmaktadır.

“Hiç bir şey iyi gelmedi. Bir tek bireysel görüşmeler iyi geldi. Dertlerimi paylaşmak iyi geldi.”(B8)

“Ben çok iyiyim. Çünkü konuştuğum zaman rahatlıyorum. Daha önceki denetimlerimde de sırf bireysel görüşmeyi istemiştim. X hanımın yanına geliyordum. Psikolog psikiyatri tarzında bir tepki görüyorsun ondan dolayı.”(A8)

“(...) bireysel görüşmelerde bizim göstermiş olduğumuz yaklaşım ayrı bir önem kazanıyor. Çünkü yükümlüler memur arkadaşlarla daha yüzeysel görüşürken bizimle daha detaylı görüşüyorlar.”(Z1)

Uzmanın yaklaşım biçiminin, yükümlüler tarafından samimi olarak değerlendirilmesi, onların öneri ve uyarılarının dikkate alınması ile sonuçlanabilmektedir. Bu etkileşim sürecinin benlik algıları üzerindeki etkisini katılımcılar şu şekilde aktarmaktadır:

“Ben dün burada otururken iki tane kız çocuğu geldi. Şu karşı odada bir tane uzman var geldi ona sarıldılar. Mahkûm kızların hocalarına sarılması bana mükemmel geldi. Demek ki ilgileniyor, gerçekçi, düzgün ve karakterli bir insan. Hoşuma gitti. Bana böyle yaklaşılsaydı belki

hayatımda bir yeri olurdu. Bir şey yapacağım zaman ilk önce onu arardım, fikrini alırdım. Aslında müthiş bir yaklaşım olurdu. Güzel olabilirdi.”(A7)

“Kesinlikle model oluyoruz biz. Bizim tavrımız onların toplumsal yaşamdaki yerlerini belirleyici bir unsur bile olabiliyor. Biz yükümlerle nokta nokta bey diye hitap ediyoruz. Kişiye hayatı boyunca Ali gel Ali git denmiş. Biz Ali Bey diye karşılayınca hoşlarına gidiyor ve gerçek hayatta da Ali Bey olabiliyorlar.”(Z5)

“Kendini daha özel ve değeri hissetmesini sağlamak, birinin onunla ilgilendiğini ve önemli olduğunu karşı tarafa hissettirmek.”(V2)

“Buraya gelenlerin birçoğu hayatlarında ilk defa hoş geldin, nasılsın, ne düşünüyorsun, geleceğinle ilgili ne planlıyorsun gibi sorularla ilk defa muhatap oluyorlar. Bu sorular onun kafasında da yer etmeye başlıyor ve kendi kendine de sormaya başlıyor. Buraya gelen birçok kişi toplumun farkında değil ve suç onların hayatında çok normal bir şey. (...) Kendi dünyalarının haricinde başka bir dünya olduğuyula karşılaşan çok görüşmecim oldu.”(V5)

Katılımcıların ifadelerinde de görüldüğü üzere, hem diğerleri olarak hem de adalet mekanizmasının temsilcileri olarak uzmanların yaklaşım biçimleri, yükümlülerin olumlu benlik algısı inşa edebilme süreçlerinde kayda değer bir etkiye sahiptir. Etiketleme kuramı perspektifinde sapmayı sağlayıcı temel etkenin çevrenin tepkisi olduğu durumu gözetildiğinde (Knutsson, 1977: 10) resmi tepkiler (özellikle kural uygulayıcıların tutumu), sapkın kimliğin inşa sürecinde temel bir belirleyiciliğe sahiptir (Becker, 2017). Veriler, uzmanın tutumunun yükümlünün hayatına dokunabilecek bir konumda yer aldığına işaret etmektedir. Yol göstericilik, danışma ve fikrini sorma hususlarında uzmanın, yükümlülerin yaşamında önemli bir konumda bulunduğu anlaşılmaktadır. Yükümlü ve uzmanların ifadelerinden hareketle, özellikle uzmanın yaklaşımının samimi olduğuna inanılması durumunda yükümlülerin kendi hayatlarında onların düşüncelerini referans noktası olarak tanımladıkları ve harekete geçme yönünde destek olarak algıladıkları görülmektedir.

“Normalde saldırgan bir yapım var ama birkaç defadır insanlara hiçbir şey demeden geçtim. Eğer denetimli serbestlik olmasaydı muhtemelen şu an mahkemem vardı dört kişiyi ağır yaralamış olabilirdim. Veya ben ağır yaralanmış olabilirdim. Öfkemi kontrol etmek için iyi. Bunda cezaevine tekrar girme korkusu da etkili. Ancak burdaki insanların iyi yaklaşımı ikisini de birleştiriyor. Bireysel görüşmedeki insanın bana karşı iyi tavrı benim de insanlara karşı iyi bir tavır sergilememe neden oluyor. Bana böyle güzel davranılınca ben de karşıdakine güzel davranıyorum.”(A1)

“Psikoloji düzeltme gibi geliyor. Ben bipolar hastasıyım. Onunla görüştükten hemen sonra gidip psikiyatrden randevu aldım. Benim için çok iyi oldu. Yani gitmemi tavsiye etti. Ben de gitmem gerektiğini biliyordum ama o da gitmem gerektiğini anladı. İyi oldu.”(A10)

“Aynı zamanda cezadan ilk salındıkları dönem ihtiyaçlarının en fazla olduğu dönem oluyor. Bireysel anlamda stres, duyu durum bozuklukları yaşayabilirler. Aileyle bütünleşme süreci, tekrar aile içindeki rol ve sorumlulukların yerine getirme süreci sıkıntı olabilir. Bu nedenlerle bireysel görüşmelerde birebir kendilerini ifade edebilecekleri, problemlerini ifade edebilecekleri ve yardım alabilecekleri kişilere ihtiyaç duyabilirler.”(Z2)

Cezaevi sonrası topluma dönüş süreci, yükümlülerin desteğe belki de en çok ihtiyaç duydukları dönemler içerisinde yer almaktadır. Bu bağlamda bu sürece psikolojik ve sosyal boyutlarıyla eşlik etmek adaptasyon sürecini hızlandırabilir. Yükümlüler, uzmanların kendilerine yönelik tutumlarına, davranış değişikliği yoluyla karşılık verdiklerini dile getirmişlerdir. Aynı zamanda uzmanlar tarafından sunulan alternatif yaşam biçimleri, yükümlülerin farkındalık düzeylerinin artması yönünde etkide bulunabilmektedir. Katılımcıların deneyimlerinden hareketle, bireysel görüşmeler yoluyla kurulan iletişimin bilişsel boyutta olumlu etkileri olduğuna işaret etmektedir. Gelişen olumlu benlik algısının yükümlülerin suç teşkil eden davranışlarını değiştirilebileceğine olan inançlarının ve isteklerinin artmasına neden olduğu ve alternatif seçeneklere ilişkin farkındalık kazandıkları ve harekete geçtikleri görülmektedir. Yükümlülerin eyleme geçmelerini sağlayacak unsurlar olan özgüven ve özdenetim, bireysel görüşmelerin olumlu etkileri arasında değerlendirilebilir.

Benlikten Bağımsız Bir Unsur Olarak Suç Eylemi

Suçlu kimliği, bireylere diğerleri tarafından atfedilen, işaret edilen ve dolayısıyla oldukları söylendikleri ve tanımlandıkları şeye dönüşüm sürecini içeren bir sosyal kabul sürecidir. Bireyin eyleminin değil kendisinin kötü veya yanlış olarak atfedilmesi, suçlu kimliğinin benimsenmesine ve suçun benlikle özdeş bir unsur haline gelmesine neden olabilir. Bunun farkındalığına sahip uzmanların yükümlüler üzerindeki etkileri, onların ifadelerinde açıkça görülebilmektedir.

“Suç işledim ama neden işlediğimi sordu, bundan sonra nasıl daha iyi olabileceğime dair şeyler söyledi.”(A1)

“Suçlu psikolojisini yansıtmıyorlar insana. Önyargılı yaklaşıyorlar bize.”(B1)

“Yardım eli gibi geliyor insana. Dış çevrede uyuşturucu bilen insanlar kötü gözle bakıyor. Buradaki hocalar öyle değil. İyi niyetli, hastaya tedavi gibi geliyor. Çok insanca davranıyorlar.”(A3)

Özellikle yükümlüler kendilerine karşı gösterilen önyargısız tutumu vurgulamaktadır. Bu kapsamda kötü bir davranışta bulduklarının bilincinde olduklarını ancak bu davranışları sebebiyle kınanmadıklarını ifade etmeleri, suç teşkil eden davranış ve alışkanlıklarının benliklerinden ayırt edilmesinin bir yansıması olarak yorumlanabilir. Suçlunun pasif kalması yerine aktif katılımı sağlanılarak suç tekrarının önüne geçilmeye çalışılmalıdır (Dolu, 2015: 485). Aksi halde bireyin eylemi yerine kendisini sapkın olarak etiketlemek kendini gerçekleştiren kehaneti beraberinde getirir (Becker, 2017: 57). Denetimli serbestlik tedbir ve uygulamaları ile bireyin benliği ile suç teşkil eden

eylemi arasında çizilen sınırın ve yaklaşım farkındalığının suç tekrarı üzerinde oldukça olumlu etkiler yaratabileceği ifade edilebilir.

“Bu sistem içinde belki de en önemli konumdaki insan uzman bence burda. Çünkü insanların anlaşılmasına, dinlenmeye ihtiyacı var. İnsan bunla var oluyor. Bir de önyargısız sizi gerçekten anlamaya çalışan birisinin dinlemesi çok güzel.”(A2)

“En can alıcı noktası. Denetimli serbestliğin en kilit noktası bireysel görüşme. Suç işleyenle devletin ilk kontak kurduğu yer (...) Kişi kime anlatır derdini? Güven duygusu hissettiğine, yani bize. Kişi buraya gelinceye kadar yalan da doğru da söyleyebilir. Ama bize doğruyu söylüyor. Şimdiye kadar halini hatırını sormuyorlar. Birkaç görüşme sonrasında bizi aile psikoloğu gibi görmeye başlıyor. Burada denetimli serbestlik uzmanının tavrı çok önemli. Bize anlattığı şeyi eşine bile anlatmamış. Bizim psikolog, uzman olduğumuzu hissediyor.”(V3)

“Çok pozitif. Kendi bireysel görüşme uzmanım önyargısız. Gerekçe ne olursa olsun cezaevinde geliyorsanız belli bir önyargı vardır (...) Bikaç kötü şey yaşayınca bunu genellemeye gideriz. Bunu değiştirebilir.”(A2)

Katılımcıların deneyimlerinden hareketle mevcut uygulamalar, bireylerin suç teşkil eden davranışının onların tüm yaşamlarını etkileyebilecek olan bir etiketleme sürecinin yaşanmasının önüne geçmeye yönelik bir çabanın ürünüdür. Tannenbaum'un da ifade ettiği üzere denetimli serbestlik bireyin gündelik yaşam alışkanlıklarını birden kesintiye uğratmadığı gibi aile ilişkilerine de zarar vermez. Arkadaşları ve ekonomik bağımsızlıkları üzerinde de olumsuz bir etkiye sahip değildir. Denetimli serbestlik ile işlenen suç dramatize edilmez ve hayat akışı sekteye uğratılmaz. Bireyin düzenli yaşamına zarar verilmediği gibi tek bir davranış abartılarak kimliği çarpıtılmaz (Tannenbaum, 1951: 456-458). Suç eyleminin benlikten ayrıştırılması süreci, suç kapsamda gerçekleştirilen davranış ve alışkanlıkları yok etmeye yönelik önlemleri ve çalışmaları içermektedir.

SONUÇ VE ÖNERİLER

Yükümlü ve uzmanlarla gerçekleştirilen derinlemesine görüşmelerden elde edilen veriler sonucunda etiketleme kuramının suç tekrarının önüne geçilebilmesine yönelik öne sürdüğü temel sayılılarla denetimli serbestlik uygulamalarının paralellik arz ettiği saptanmıştır. Kurama göre, istenmeyen davranışın ön plana çıkarılması kötülüğün dramatize edilmesine neden olarak suç eyleminin büyümesi ile sonuçlanabilmektedir. Bu bağlamda toplum içinde denetim ve iyileştirme temelli bir yaklaşım benimseyen denetimli serbestlik sistemi ile bireylerin tüm yaşamı bütüncül bir şekilde değiştirilmeyerek eylemi dramatize edilmemekte ve etiketlenmesinin önüne geçilmektedir. Kuramsal ve kavramsal çerçevede elde edilen bulgular 3 tema altında analiz edilmiştir. Bunlardan ilki denetimli serbestlik sisteminin *izolasyon yerine toplumsal entegrasyon* sağladığına ilişkindir. Elde edilen bulgulardan hareketle sistem, cezaevi ile topluma geri dönüş arasında aracı bir kurum işlevini yerine getirmekte ve yükümlülerin suç tekrarının önlenmesi ve topluma kazandırılması amacıyla gerçekleştirilen bir dizi yaptırımı içermektedir. Denetimli serbestlik sisteminin bir diğer işlevinin ise

benlik algısının yeniden inşasına olan katkısına ilişkindir. Yükümlüler özellikle bireysel görüşmeler aracılığı ile olumlu benlik algısı geliştirebilmekte, alternatif seçeneklere yönelik farkındalık kazanmakta ve davranış değişikliklerinde bulunabilmektedir. Son olarak ise sistemin *benlikten bağımsız bir unsur olarak suç eylemini* ele alan uygulamaları içerdiği saptanmıştır. Bireylerin benlikleri ile gerçekleştirdikleri eylemler ayrıştırılmakta, suç teşkil eden alışkanlıkları önlemeye yönelik iyileştirme çalışmaları gerçekleştirilmekte ve böylelikle bireyin suçlu kimliğini benimsemesinin önüne geçilmektedir.

Etiketleme kuramına göre benlik, bir etkileşim süreci içerisinde gelişir ve suçlu kimliği de diğerlerinin olduğu söylenen şey haline gelme süreci sonucunda gerçekleşir. Bu temelde toplumsal tepkinin kontrol edilebilirliği önem arz etmekte olup, hem yasal hem de sosyal bağlamda bireyin etiketlenme sürecinin en aza indirgenmesi gereklilik arz etmektedir. Denetimli serbestlik sistemi ile bireylerin sosyal ilişkileri ve ekonomik yaşamı korunmaya devam edilerek etiketleme süreci engellenebilmektedir. Sistem başlı başına yeni bir bakış açısının ürünü olmakla birlikte kurum çalışanları bu sürecin tamamlayıcı unsurudur. Bu kapsamda elde edilen bulgular ışığında genel itibariyle iyileştirme çalışmalarının ve odak noktası itibariyle bireysel görüşmelerin ve denetimli serbestlik uzmanlarının tutumlarının ve yaklaşımlarının olumlu benlik algısı inşa etme sürecinde kilit bir role sahip olduğu görülmektedir. Aynı zamanda yükümlülerin eylemlerini gerçekleştirme süreçlerinde, uzmanları referans noktası olarak aldıkları ortaya çıkmıştır.

Denetimli serbestlik ile bireyin güçlü bir toplumsal tepkiyle karşılaşmasının önüne geçilmekte ve birey toplumdaki uzaklaştırılmamaktadır. Denetimli serbestlik sistemi ile toplum içinde sosyal ilişkiler sekteye uğratılmadan, ailevi ve mesleki bağların korumasına imkan sağlanmaktadır. Dolayısıyla bu sistem bireyin etiketlenmesinin önüne geçen bir bariyer niteliği arz etmektedir. Böylelikle bireyin suçlu kimliğini bir toplumsal statü olarak benimsemesi engellenerek, sosyal bağlarına zarar vermeden ve toplumsal saygınlığı korunarak eylem odaklı iyileştirme çalışmalarının gerçekleştirilebilmesine imkan sağlanmaktadır.

Denetimli serbestlik, cezaevi sonrası toplumsal yaşamla kademeli bir şekilde bütünleşme ve uyum sağlama süreçlerini içeren biri dizi uygulamalar toplamıdır. Denetimli serbestlik sisteminde izolasyon ile değil entegrasyon ile suç davranışının önüne geçilmesi amaçlanmaktadır. Bireysel görüşmelerin, yükümlülerin gerek toplumsal adaptasyon sürecinde gerek suç davranışından uzaklaşmasında belirleyici bir önem arz ettiği saptanmıştır. Buna göre uzmanların yaklaşımı sadece yükümlülerin bireysel görüşmeleri deneyimleme süreçlerini etkilememekte aynı zamanda denetim sürecine yaklaşım biçimlerini de şekillendirmektedir. Bu bağlamda, denetimli serbestlik sisteminin suç tekrarının önüne geçilmesinde denetim ve iyileştirme odaklı çalışmalarıyla bütüncül bir yapı arz ettiği görülmüştür.

Elde edilen bulgular ışığında denetimli serbestlik sistemi uygulamalarının etkililiğini arttırmaya ve alanyazına yönelik bazı öneriler geliştirilmiştir. Araştırma grubunun daha fazla bireyden oluştuğu ve

denetimli serbestliğe tabi olan bireylerin suç tekrarı üzerindeki etkisinin incelenebildiği uzun soluklu ve boylamsal düzlemde gerçekleştirilen çalışmalara ihtiyaç duyulmaktadır. Aynı zamanda sistemin yararlanıcıları olan yükümlülerin denetimli serbestlik sistemi ve işlevleri hakkında yeterli bilgiye sahip olmadıkları görülmüştür. Bunun da sisteme yaklaşım ve ondan faydalanma süreçlerini doğrudan etkileyebileceği ihtimali göz önünde buldurularak yeterli bilgilendirmenin yapılmasının sistemin etkililiğini artırılması yönünde faydalı olacağı düşünülmektedir. Bunların yanı sıra bireysel görüşmelerin de yoğunluklu olarak uzmanların kişisel çabaları, deneyimleri ve stratejileri doğrultusunda şekillendiği gözlenmiştir. Bu bağlamda, bireysel görüşmelerin yapılandırılmış bir formata dönüştürülmesi ve uzmanlara bu konuda derinlikli eğitimlerin verilmesi, görüşmelerin faydası ve etkililiği açısından önem arz ettiği ifade edilebilir. Denetime tabi olan bireylerin kurumda olması gereken ve yerine getirmeleri beklenen yükümlülüklerin çalışma saatleri içerisinde olması nedeniyle bazı yükümlüler işten izin alma konusunda zorluk yaşadıklarını ifade etmişlerdir. Kurumsal düzlemde gerçekleştirilebilecek yaklaşımlar ile bu durumun önüne geçilebileceği düşünülmektedir.

ARAŞTIRMAYA İLİŞKİN ETİK BİLGİLER

Ege Üniversitesi Sosyal ve Beşeri Bilimler Bilimsel Araştırma ve Yayın Etiği Kurulu'nun 15.01.2018 tarihli, 01/08 toplantı/karar sayısı, 430-2017 Protokol no ile etik açıdan uygun bulunmuştur.

Adalet Bakanlığı, Ceza ve Tevkifevleri Genel Müdürlüğü'nün 25.07.2019 tarihli 46985942-773-E.481/120360 sayılı yazısı gereğince tez çalışmasının akademik alanda yayınlanması uygun bulunmuştur.

ARAŞTIRMACILARIN KATKI ORANI

Çalışmaya Arş. Gör. Elif GÜN %60, Doç. Dr. Pelin ÖNDER EROL %40 oranında katkı sağlamıştır.

ÇATIŞMA BEYANI

Bu çalışmada herhangi bir potansiyel çıkar çatışması bulunmamaktadır.

KAYNAKÇA

- Aslan, S. (2016). *Sosyal dışlanma bağlamında genç suçluluğu* (Yayınlanmamış doktora tezi) Akdeniz Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Antalya.
- Atalay, O. (2016). Ceza hukukunda infaz hukukunun yeri ve denetimli serbestlik. Ceza ve Tevkifevleri Genel Müdürlüğü Denetimli Serbestlik Daire Başkanlığı (8-10 Aralık, 2015, İstanbul) (Düzenleyen), D. Özyörük (Ed.), *Türkiye'de Denetimli Serbestliğin 10. Yılı Uluslararası Sempozyumu Bildiri Kitabı: "Uluslararası Yaklaşımlar"* içinde (s. 8-12). Ankara: Artpub Medya.
- Auerbach, C. F. ve Silverstein, L. B. (2003). *Qualitative data: An introduction to coding and analysis*. New York and London: New York University Press.
- Bauman, Z. (2012). *Küreselleşme: Toplumsal sonuçları* (Çev. Abdullah Yılmaz) (4. Basım). İstanbul: Ayrıntı Yayınları.

- Becker, H. S. (2017). *Hariciler (outsiders): Bir sapkınlık sosyolojisi çalışması* (Çev. Şerife Geniş ve Levent Ünsaldı). Ankara: Heretik.
- Berg, B. L. ve Lune, H. (2015). *Sosyal bilimlerde nitel araştırma yöntemleri* (Çev. Ed. Hasan Aydın) Konya: Eğitim Yayınevi.
- Bilgiç, Ş. (2012). *Hapsedilme, iyileştirme ve yeniden suç işleme*. Ankara: Vadi.
- Braithwaite, J. (1995). Reintegrative shaming, republicanism and policy. H. D. Barlow (Ed.), *Crime and Public Policy: Putting Theory to Work* içinde (s. 191-205). Boulder, CO: Westview Press.
- Buechel, P. (2011). Probation officers play key role in justice system. http://www.doccs.ny.gov/NewsRoom/external_news/2011-07-15_Recognition_week_probation_parole.pdf (Erişim Tarihi: 21.03.2018).
- Ceza ve Güvenlik Tedbirlerinin İnfazı Hakkında Kanun (CGTİHK) (2004), T. C. Resmi Gazete, Sayı: 25685. <https://www.mevzuat.gov.tr/mevzuat?MevzuatNo=5275&MevzuatTur=1&MevzuatTertip=5>
- Denetimli Serbestlik Hizmetleri Yönetmeliği (DSHY) (2021), T. C. Resmi Gazete, Sayı: 31655. <https://www.resmigazete.gov.tr/eskiler/2021/11/20211110-1.htm>
- Diana, L. (1960). What is probation? *Journal of Criminal Law, Criminology and Police Science*, 51, 189-204.
- Dolu, O. (2015). *Suç teorileri: Teori, araştırma ve uygulamada kriminoloji* (5. Baskı). Ankara: Global Politika ve Strateji.
- Dursun, H. (1997). *Damgalama teorisi ve suç*. *Türkiye Barolar Birliği Dergisi*, (3-4), 309-322.
- Foucault, M. (1992). *Hapishanenin doğuşu* (Çev. Mehmet Ali Kılıçbay). Ankara: İmge Kitabevi.
- Giddens, A. (1999). *Toplumun kuruluşu* (Çev. Hüseyin Özel). Ankara: Bilim ve Sanat Yayınları.
- Giddens, A. (2012). *Sosyoloji*. İstanbul: Kırmızı Yayınları.
- Goffman, E. (1961). *Asylums: Essays on the social situation of mental patients and other inmates*. Anchor Books: New York.
- Goffman, E. (2015). *Tımarhaneler: Akıl hastalarının ve kapatılmış diğer kişilerin toplumsal durumu üzerine denemeler* (Çev. Ebru Arıcan). Ankara: Heretik.
- Goffman, E. (2017). *Etkileşim ritüelleri: Yüz yüze davranış üzerine denemeler* (Çev. Adem Bölükbaşı). Ankara: Heretik.
- Gove, W.R. (1975a). The labelling perspective: An overview. W. R. Gove (Ed.), *The labelling of deviance: Evaluating a perspective* içinde (s.3-20). United State of America: Sage Publication.
- Gove, W.R. (1975b). Labelling and mental illness: A critique. W. R. Gove (Ed.), *The Labelling of Deviance: Evaluating a Perspective* içinde (s.35-81). United State of America: Sage Publication.
- İçli, T.G. (2002). Toplumdan kopuş: Suç ve şiddet. İ. Sezal (Ed.), *Sosyolojiye Giriş* içinde (s.627-709). Ankara: Martı Kitap ve Yayınevi.
- Kalmthout, A.M.V. (2011). Kamu yararına çalışmadan “toplumsal yaptırımlara”: Karşılaştırmalı bir

- bakış açısı (Çev. Burhan Alıcı). *Küresel Bakış Dergisi*, 1 (1), 71-106. <http://www.cte-ds.adalet.gov.tr/makaleler/kureselbakisdergisi.pdf> (Erişim Tarihi: 21.03.2018).
- Karadöl, C. (2016). Denetimli Serbestliğin doğuşuna kadar Avrupa tarihinde suç ve ceza. Ceza ve Tevkifevleri Genel Müdürlüğü Denetimli Serbestlik Daire Başkanlığı (8-10 Aralık, 2015, İstanbul) (Düzenleyen) D. Özyörük (Ed.), *Türkiye’de Denetimli Serbestliğin 10. Yılı Uluslararası Sempozyumu Bildiri Kitabı: “Uluslararası Yaklaşımlar”* içinde (s.47-53). Ankara: Artpub Medya.
- Klaus, J.F. (1998). *Handbook on probation services: Guidelines for probation practitioners and managers*. Rome: UNICRI, United Nations Interregional Crime & Justice Research Institute.
- Knutsson, J. (1977). *Labeling theory: A critical examination* (Rapor No.3). Stockholm, Sweden: The National Swedish Council for Crime Prevention.
- Lemert, E. (2012). Primary and secondary deviation. J. E. Jacoby, T. A. Severance ve A. S. Bruce (Ed.). *Classics of Criminology* içinde (s.351-353) (4. Baskı.). Long Grove IL: Waveland Press.
- Mandıracı, B. (2015). *Türkiye’de ceza infaz politikaları ve kurumlarına ilişkin yapısal sorunlar ve çözüm önerileri*. İstanbul: TESEV Yayınları.
- Neuman, W.L. (2007). *Basics of social research: Qualitative and quatitative approaches* (2. Baskı). Boston: Allynand Bacon.
- Önder Erol, P. (2018). Nursing home in Turkey: A remedy for the changing intergenerational relationships or a total institution?. *Abant İzzet Baysal Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 18: 265-278.
- Önder Erol, P. (2011). Sosyolojik perspektiften demografik yaşlanma: Toplumsal, ekonomik ve politik alanlarda yaşlı failliği (Yayınlanmamış doktora tezi). Ege Üniversitesi, İzmir.
- Petersilia, J. (1990). When probation becomes more dreaded than prison. *Federal Probation*, 54(1), 23-27. <https://www.ncjrs.gov/pdffiles1/Digitization/123146NCJRS.pdf> (Erişim Tarihi: 02.04.2018).
- Petersilia, J. (1998). Probation and parole. M. Tonry (Ed.) *The Handbook of Crime and Punishment* içinde (s.563-588). United States of America: Oxford University Press.
- Pope, W. (2008). Emile Durkheim. R. Stones (Yay. Haz.) (Çev. Nihat Z. Erdoğan) *Sosyolojik Düşüncede İz Bırakanlar* içinde (s. 78-90). İstanbul: Bağlam Yayınları.
- Punch, K.F. (2014). *Sosyal araştırmalara giriş: Nicel ve nitel yaklaşımlar* (Çev. Dursun Bayrak, H. Bader Arslan ve Zeynep Akyüz). Ankara: Siyasal Kitabevi.
- Slattery, M. (2007). *Sosyolojide temel fikirler* (Yay. Haz. Ümit Tatlıcan ve Gülhan Demiriz). İstanbul: Sentez.
- Soytürk, S. (2013). Hükümlü ve tutukluların sosyal hizmet gereksinimlerinin değerlendirilmesi: Karaman M Tipi Kapalı-Açık Cezaevi örneği (Yayınlanmamış yüksek lisans tezi), Hacettepe Üniversitesi, Ankara.
- Tannenbaum, F. (1951). *Crime and the community*. New York: Columbia University Press.

- Timurturkan, M., Demez, G., Kart, E., Ertan, C., Cankurtaran, S. ve Salih, A. (2017). "Hükümlü" olmanın sosyal tezahürleri: Sosyal dışlanma, damga ve suç". *Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 9 (20), 138-157. doi: 10.20875/makusobed.331822
- TÜİK (2020). Ceza infaz kurumu istatistikleri, 2020. <https://data.tuik.gov.tr/Bulten/Index?p=Ceza-Infaz-Kurumu-Istatistikleri-2020-37202> (Erişim Tarihi: 13.01.2022).
- Yağar, F. ve Dökme, S. (2018). Niteliksel araştırmaların planlanması: Araştırma soruları, örneklem seçimi, geçerlik ve güvenilirlik. *Gazi Sağlık Bilimleri Dergisi*, 3(3), 1-9.
- Yarsuvat, D. (2011). Bir sosyolojik ve kültürel alt grup olarak cezaevi toplumu. *İstanbul Üniversitesi Siyasal Bilgiler Fakültesi Dergisi*, (2), 453-464.
- Yavuz, H.A. (2011). Ceza adalet sisteminde Denetimli Serbestlik (Yayınlanmamış doktora tezi). Gazi Üniversitesi, Ankara.
- Yavuz, H.A. (2012). Denetimli Serbestliğin Türk Ceza Adalet Sistemindeki tarihsel gelişim süreci. *Türkiye Barolar Birliği Dergisi*, (100), 317-342.
- Yıldırım, A. ve Şimşek, H. (2016). *Sosyal bilimlerde nitel araştırma yöntemleri*. Ankara: Seçkin.
- Zencirkıran, M. (2015). *Sosyoloji* (2. Baskı). Bursa: Dora Basım.